

22. Луспенник Д. Практика как источник права [Електронний ресурс] / Дмитрий Луспенник. – Режим доступу: <http://pravo.ua/article.php?id=10003476>.

23. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини : закон України від 23.02.2006 № 3477-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2006. – № 30. – Ст. 260.

Надійшла до редколегії 18.12.2013

ПОГРЕБНЯК О. С. НЕОБХОДИМОСТЬ ВВЕДЕНИЯ СУДЕБНОГО ПРЕЦЕДЕНТА В УКРАИНЕ КАК РЕЗУЛЬТАТ СБЛИЖЕНИЯ ДВУХ ПРАВОВЫХ СИСТЕМ

Рассмотрена актуальная проблема необходимости введения судебного прецедента в Украине. Указан основной принцип прецедента. Выяснено, в чём заключена обязанность соблюдения прецедентов судами. Отмечено, что правовые системы романо-германского права и общего права оказывают взаимное влияние. Установлено, что действенным механизмом обеспечения единства и справедливости судебной практики является судебная практика Верховного Суда Украины, которую необходимо признать источником права.

Ключевые слова: прецедент, правовая система, судебная практика, источник права.

POGREBNYAK O. S. THE NECESSITY OF INTRODUCING A JUDICIAL PRECEDENT IN UKRAINE AS A RESULT OF LEGAL SYSTEMS' CONVERGENCE

The paper focuses on a current problem concerning necessity of introducing a judicial precedent in Ukraine. The main principle of judicial precedent is indicated. It is examined how precedents constrain legal decision-makers. The authority of precedent is explained. It is investigated the principal requirement of the doctrine of precedent which is that courts respect earlier judicial decisions on materially identical facts. The doctrine also requires courts to depart from such decisions when following them would perpetuate legal error or injustice. When judges follow precedents they do so not because they fear the imposition of a sanction, but because precedent-following is regarded among them as correct practice, as a norm, deviation from which is likely to be viewed negatively. Precedents have authority for a variety of reasons. The most commonly cited reason is that to accept precedents as authoritative is to facilitate consistency and fairness in decision-making: when decision-makers treat precedents as constraints they increase the likelihood that similar cases will be treated alike. Another important explanation for the authority of judicial precedents is that they substantiate. A precedent might be followed if the ratio (general rule) guiding previous decision persuades decision-makers today, and therefore they may as well reapply it when required to decide on materially identical facts. The doctrine of precedent is not observed in Ukraine. It is noted that civil legal system and common law legal system have a great deal of mutual influence and in some areas convergence. The effective mechanism of fulfilling consistency and fairness in court decision-making in Ukraine is the judicial practice of the Supreme Court of Ukraine which should be recognized as the source of the law.

Keywords: precedent, legal system, court decision-making, source of the law.

УДК 340.15:340.154

А. Ю. СТАЦАК,

ад'юнкт Харківського національного університету внутрішніх справ

ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ПІДДАНИХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У СФЕРІ МІГРАЦІЇ ПРОТЯГОМ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТ. (НА ПРИКЛАДІ ЄВРЕЙСЬКОЇ НАЦІЇ)

В результаті проведеного аналізу нормативно-правових актів, прийнятих протягом ХІХ – початку ХХ ст. на врегулювання правового статусу єврейського населення Російської імперії, та спеціальної літератури, присвяченої вказаним питанням, виділено та розглянуто права єврейського народу у сфері міграції – право на вільний вибір місця проживання та свободи переміщення. Встановлено обмежувальний характер правового регулювання у цій сфері та сформульовано висновки щодо впливу обмеження міграційних прав єврейського населення на правовий статус цієї нації в Російській імперії протягом ХІХ – початку ХХ ст.

Ключові слова: міграційна політика, свобода пересування, вид на проживання, смуга осілості.

Стаття 33 Конституції України гарантує кожному, хто перебуває на законних підставах на території України, свободу пересування та вільний вибір місця проживання [1]. Декларується, що свобода пересування та вільний вибір місця проживання можуть бути обмежені

лише у суворо визначених законом випадках. Крім того, статтями 21 та 24 визначено рівність усіх людей перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками. Однак історичний досвід свідчить про існування у минулому обмежень на право вільного переміщення та вибору місця проживання окремих категорій людей за їх національним або соціальним походженням, релігійними переконаннями та іншими ознаками. Практика обмежень у міграційній сфері існувала для багатьох категорій населення українських земель у складі Російської імперії, зокрема для єврейського народу. Науковий аналіз історичного досвіду запровадження правових обмежень у сфері міграції сприятиме подальшому вивченню вказаного питання та переосмисленню проблеми відповідно до сучасного рівня історичної науки.

Правовий статус єврейського населення Російської імперії є об'єктом вивчення та аналізу багатьох учених у галузі історії держави і права. Цьому питанню приділяли увагу такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Р. Брєбардіс, В. В. Єгоров, Н. Ю. Іванова, В. Є. Кириченко, Л. М. Моїсеєнко, С. І. Татарінов, О. С. Ульянова, С. В. Федяєв та інші. В працях вказаних та інших дослідників детально та змістовно розглянуто питання правового становища єврейського населення Російської імперії, історії та історіографії політичного, економічного, культурно-ідеологічного та релігійного аспектів життя єврейської нації на теренах дореволюційної Росії. Дослідження прав і свобод єврейського населення у сфері міграції проводилися у контексті більш широких наукових розвідок, не були виділені як окрема наукова проблема. Ця обставина визначила предмет вивчення наукової статті.

Мета статті – провести аналіз обмежень прав підданих Російської імперії у сфері міграції протягом XIX – початку XX ст. на прикладі єврейської нації.

М. І. Миш у книзі «Керівництво до законів про євреїв» зазначав, що право кожного «російського обивателя» на повсюдне проживання в межах імперії за умови наявності законного виду на проживання «є елементарним, властивим кожній особистості». Обмеження такого права могло мати місце лише за вироком суду за скоєний злочин або в адміністративному порядку для осіб, яких визнано шкідливими для державного ладу або громадського спокою, тобто за політичними мотивами. Але у

випадку з євреями це елементарне право замінювалося на дозвільний порядок. Проживання для згаданої категорії населення дозволялося лише у визначених 15 губерніях – так званій смузі осілости. У згаданій праці М. І. Миш порівнює смугу єврейської осілости із гетто, з тією лише різницею, що гетто – це певний квартал або вулиця, а смуга осілости – певна частина державної території [2, с. 79]. Необхідно зазначити, що територія смуги осілости вперше була визначена в іменному указі Катерини II від 23 грудня 1791 року про надання євреям права громадянства в Катеринославському намісництві та Таврійській губернії. В указі зазначалося, що євреї не мали ніякого права записуватися до купецтва у внутрішніх російських містах, їм дозволялося лише проживати в Білорусії, Катеринославському намісництві та Таврійській губернії [3, арк. 1180]. Протягом 100 років смуга осілости зазнавала територіальних змін. Стаття 11 Положення про паспорти і втікачів 1890 року визначила смугу осілости такими губерніями: Бессарабська, Віленська, Вітебська, Волинська, Гродненська, Катеринославська, Ковенська. Мінська, Могилевська, Подільська, Полтавська, Таврійська, Херсонська, Чернігівська та Київська крім м. Києва. Однак, як зауважував М. І. Миш, було б помилкою вважати, що навіть у цих губерніях євреї можуть проживати повсюдно. Вказаний автор зазначав, що у право проживання євреїв нормативним актом «Про порядок приведення у дію тимчасових правил про євреїв» від 3 травня 1882 року, які заборонили євреям проживання поза містами, посадами і містечками (тобто заборона проживання у сільській місцевості), а також правилами про заборону проживання у межах 50 верст від прикордонної смуги було внесено стільки обмежень, що навіть смуга осілости підрозділялася на декілька районів, керованих різними постановами, які майже абсолютно обмежували євреїв у свободі пересування та праві селитися у тій чи іншій місцевості [2, с. 85].

Обмеження права проживання євреїв у прикордонній смузі мало на меті охорону фіскальних інтересів імперії, попередження контрабандного промислу. Витоки цього обмеження відносилися до 1812 року, коли за поданням волинського губернатора, затвердженого імператором, усіх євреїв, які жили у поселеннях поблизу кордону, необхідно було виселити у кагали, де вони були записані по ревізії. У 1816 році волинському губернатору було запропоновано суворо приписати поліції на протязі трьох тижнів видалити усіх євреїв за межі 50 верст від кордону і заборонити їм у майбутньому

проживання на визначеній території. У подальшому положення про заборону проживання євреїв у межах 50 верст від кордону було поширене не тільки на Волинську губернію, але й на усю кордонну лінію із Пруссією, Австрією, а з 1839 року – на Бессарабську область (тут заборона була іще суворішою – не дозволялося поселення євреїв у полосі 100 верст вздовж кордону [4, арк. 1179]). 20 квітня 1843 року було височайше затверджено положення комітету міністрів у якому містився наказ усіх євреїв, які проживали у межах 50-верстної смуги вздовж кордону із Пруссією і Австрією, виселити до внутрішніх губерній, надавши право тим євреям, які мали нерухомість у цій місцевості, продати її на протязі 2 років. Наказ містив формулювання: «Виконати беззастережно» [5, арк. 126, 127]. На нашу думку, такий захід у сучасному розумінні може прирівнюватися до депортації, грубого порушення прав єврейського народу. У подальшому, так і не досягши поставленої мети, оскільки на практиці виселення такої маси населення стало вкрай витратним, навіть спустошливим, уряд змушений був піти на поступки, і 27 жовтня 1858 року були внесені зміни до деяких постанов про євреїв, що проживають у 50-верстному просторі від західного кордону [6, арк. 581, 582]. Цей законодавчий акт було включено до Положення про паспорти і втікачів, виданого 1890 року, у вигляді ст. 18, 19 та 20. Стаття 18 визнавала право євреїв на проживання у західних прикордонних губерніях і губернії Бессарабській у межах 50 верст від кордону у разі, якщо вони проживали там до 27 жовтня 1858 року. Також дозволялося володіти нерухомим майном у вказаних територіальних межах навіть без проживання у разі, якщо нерухомість була придбана до 27 жовтня 1858 року і єврей-власник був приписаний у вказаній місцевості до того ж строку. Але приписка до общин євреїв, купівля нерухомості чи володіння нею після 27 жовтня 1858 року заборонялися для євреїв, які до того часу не належали до общин цієї місцевості. Крім того, право проживання у межах 50 верст від кордону мали нащадки осіб, які проживали на вказаній території до 27 жовтня 1858 року, та євреї, які до 1858 року були приписані у колоністи, але у наслідок ліквідації колонії були після 27 жовтня 1858 року знов приписані у попередню общину. Також мали право проживати у прикордонній смузі особи, які хоча і неправильно були приписані казенною палатою до общини, яка знаходилася у межах 50-верстної смуги, але довгостроково користувалися правами цієї общини.

Статті 19 і 20 Положення про паспорти і втікачів у редакції 1890 року регулювали порядок видалення євреїв із 50-верстної прикордонної смуги за контрабандний промисел. Євреї, які були викриті у таємному провозі товарів чи участі у контрабандному промислі, окрім покарань за контрабанду (визначених Положенням про покарання кримінальні та виправні), негайно видалялися за межі 50 верст від кордону, про що судові установи обов'язково мали зазначати у своїх вироках. Начальникам губерній надавалося право без судової постанови виселяти за межу 50 верст і тих євреїв, які за судовими рішеннями не були виправдані, однак і не були засуджені за браком доказів (залишення під підозрою). Ця норма могла використовуватися, якщо єврей, який знаходився під підозрою у контрабанді, тимчасово перебував у межах 50 верст від кордону. У разі якщо єврей був приписаний до общини, яка знаходилася на території 50-верстної прикордонної смуги (тобто постійно там проживав), начальник губернії надсилав подання про вирішення питання про виселення міністру внутрішніх справ. Євреї, присуджені до виселення, як приписані до общини, так і такі, що тимчасово перебували у межах 50-верстної прикордонної смуги, мали переселятися разом зі всією родиною. Усі євреї, яких видаляли за межу 50 верст від кордону, назавжди позбавлялися права проживання та в'їзду до означеної місцевості, про що робилася відмітка у їх паспорті. Дружина і діти, яких виселяли разом із євреєм, також позбавлялися права проживання і в'їзду до 50-верстної смуги, але не назавжди. Дружина – лише при житті чоловіка, діти – до повноліття.

Ще одним нормативним актом, який значно обмежив євреїв у їх правах, став закон «Про порядок приведення в дію тимчасових правил про євреїв» від 3 травня 1882 року [7, арк. 182–184]. Видання вказаного акта мало на меті поліпшити відносини між євреями у місцях їх оселення із корінним населенням, запобігти насиллю над особою і майном євреїв, що проявилася у вигляді погромів. Окрім обмеження у цілому ряді прав, правила встановлювали заборону євреям селитися на проживання поза межами міст і містечок. Заборона була накладена з метою охорони сільської місцевості від збільшення кількості єврейського населення. Але правилами від 3 травня 1882 року заборонялося виселяти тих, хто вже проживав у сільських поселеннях до видання цього закону. Однак, зазначав М. І. Миш, на практиці ці обмеження повсюдно застосовувалися до євреїв, які проживали у сільській місцевості до видання тимчасових правил, але за якихось причин

відлучилися з місця постійного проживання. Повернення таких євреїв місцева влада часто розцінювала як нове поселення, позбавляючи права на проживання. Сенат неодноразово видавав роз'яснення із цих питань. При цьому було визначено, що не можуть вважатися новим оселенням на проживання такі випадки: повернення у поселення після тимчасової відлучки; вибуття із поселення для відбуття військової повинності; постійне проживання у поселенні, але робота у місті; відлучка у місто на кілька років для навчання ремесла; тимчасовий переїзд із сім'єю до іншого селища у разі пожежі; відлучка на рік у місто для лікування; нетривала відлучка за кордон; відлучки у справах торгівлі; відлучка у місто на 4 роки, якщо протягом цього часу єврей повертався декілька разів у селище і врешті там оселився.

Для подальшого роз'яснення положень закону від 3 травня 1882 року було прийнято додатковий нормативний акт від 29 грудня 1887 року, у якому зазначалося, що перехід євреїв із селищ, де вони проживали до видання положення 3 травня 1882 року, в інші поселення має вважатися безумовно забороненим. А євреїв, які все ж переселилися до видання роз'яснення 29 грудня 1887 року із одних селищ у інші у смузі єврейської осілості, слід було залишити на проживанні у тій місцевості, де їх застало згадане роз'яснення.

Таким чином, кожен єврей ставав немов прикріпленим до того селища, у якому його застали узаконення 3 травня 1882 року чи 29 грудня 1887 року, з тим, що переселитися із селища у місто чи містечко він може, але із селища у селище для заробітків чи інших потреб – йому заборонялося.

З правила про недопущення євреїв селитися у сільській місцевості було зроблено такі виключення: 1) поселення пристарілих батьків у родині їх дітей; 2) поселення дружини і дітей при чоловікові, якщо він мав право на проживання у сільській місцевості; 3) вдова єврея навіть по смерті чоловіка, якому дозволено було на законних засадах проживання у сільській місцевості, також користувалася цим правом; 4) єврейські жінки, які до заміжжя на законних засадах проживали у селі, після заміжжя за чоловіків, які не могли проживати в сільській місцевості, не втрачали це право; 5) євреї, яким надані особливі переваги, могли проживати повсюдно в імперії [8, арк. 1, 14, 27; 9, арк. 39].

Виключення із правила про дозвіл євреям мати осілість лише в певних губерніях допускалося законодавством у вигляді особливої переваги для деяких категорій євреїв, врахо-

вуючи отриману ними освіту або приналежність до купецтва першої гільдії, проходження військової та цивільної служби чи заняття певним ремеслом. Такі особи під час перебування за межею смуги осілості могли проживати разом із родиною. Виключення робилося також для єврейок, які вийшли заміж за християн, оскільки жінка завжди слідувала положенню свого чоловіка [2, с. 85–141].

Положення про види на проживання, затверджене 3 червня 1894 року [10, арк. 347, 354], залишило в силі особливі узаконення, що стосувалися постійного чи тимчасового перебування у смузі осілості і за її межами. В Положенні зазначалося, що у видах на проживання євреїв, як грамотних, так і неграмотних, обов'язково повинні були зазначатися їх прикмети. Такі види видавалися євреям у смузі осілості з надписом про те, що ці види діють лише у межах смуги осілості та тих місцях, де їх власникам дозволялося тимчасове чи постійне перебування. Євреї, які користувалися правом тимчасового перебування за межею осілості, після приїзду до місцевостей поза смугою осілості, а також за будь-якою зміною місця проживання у цих місцевостях, зобов'язані були пред'являти поліції, крім виду на проживання, також документи, які засвідчували їх право на перебування у цій місцевості. Місцева поліція, пересвідчившись у законності виду, документів та інших умов перебування поза смугою осілості, видавала єврею особливий білет на проживання [11, арк. 75], який завірявся печаткою та підшивався до виду на проживання. У разі викриття поліцією євреїв без належних видів на проживання або навіть із видом, але у місцевостях, перебування в яких їм заборонено, євреї висилалися поліцією у місця їх постійного проживання і притягувалися там до відповідальності відповідно до ст. 61 або 65 Положення про покарання, яке накладається мировими суддями [11, арк. 21, 52, 81, 253–256, 735]. Вище зазначені правила щодо видів на проживання і висилки євреїв не розповсюджувалися на євреїв, які по закону користувалися правом повсюдного проживання в імперії. Правлячим сенатом навіть було винесено визначення від 16 лютого 1900 року і вказівка 19 липня 1901 року, в яких йшлося про те, що поліція не мала права робити надписи на паспортах про проживання євреїв поза смугою осілості, у разі якщо право повсюдного проживання і так надане їм законом. Однак поліцейська влада місцевостей, які не входили в смугу осілості, була зобов'язана за будь-якого випадку пред'явлення видів на проживання таких євреїв пересвідчуватися в праві

останніх проживати в тій місцевості, куди вони прибули [2, с. 282–290].

Отже, обмеження прав підданих Російської імперії, зокрема, єврейського населення, у сфері міграції протягом XIX – початку XX ст. становило одну із основних рис, які характеризували правове становище єврейської нації в Росії. Міграційна політика у вигляді обмеження прав на вільний вибір місця проживання та свободу пересування становила частину

загальної російської політики по відношенню до єврейського населення і була спрямована на утиск та обмеження правового становища вказаної категорії населення за ознаками національності та віросповідання. Доцільність подальших наукових досліджень у цьому напрямку визначається необхідністю більш глибокого вивчення впливу заборонно-обмежувальної міграційної політики на правовий статус єврейського населення.

Список використаних джерел

1. Конституція України : від 28.06.1996 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>. – Редакція від 05.12.2012.
2. Мыш М. И. Руководство к русским законам о евреях / М. И. Мыш. – СПб. : Типо-лит. М. П. Фроловой, 1904. – VI, 552 с.
3. О предоставлении евреям права гражданства в Катеринославском наместничестве и Таврической губернии : закон Российской империи от 23.12.1791 № 17006 // Полное собрание законов Российской империи. – Собр. 1-е. – Т. XXIII, отд-ние 1-е. – СПб. : Тип. II отд-ния С.Е.И.В. Канцелярии, 1826. – 1186 с.
4. О недозволении евреям селиться во вновь открываемых городах и местечках в полосе 100 верст вдоль по границам : закон Российской империи от 19.12.1839 № 13003 // Полное собрание законов Российской империи. – Собр. 2-е. – Т. XIV, отд-ние 1-е. – СПб. : Тип. II отд-ния С.Е.И.В. Канцелярии, 1840. – 1186 с.
5. О выведении внутрь губерний евреев, живущих на пятидесятиверстном расстоянии от границы : закон Российской империи от 20.04.1843 № 16767 // Полное собрание законов Российской империи. – Собр. 2-е. – Т. XVIII, отд-ние 2-е. – СПб. : Тип. II отд-ния С.Е.И.В. Канцелярии, 1860. – 596 с.
6. О изменении некоторых постановлений о евреях, имеющих жительство в пятидесятиверстном пространстве от западной границы : закон Российской империи от 27.10.1858 № 33659 // Полное собрание законов Российской империи. – Собр. 2-е. – Т. XXXIII, отд-ние 2-е. – СПб. : Тип. II отд-ния С.Е.И.В. Канцелярии, 1860. – 596 с.
7. О приведении в действие временных правил о евреях : закон Российской империи от 03.05.1882 № 834 // Полное собрание законов Российской империи. – Собр. 3-е. – Т. II. – СПб. : Гос. тип., 1886. – 1144 с.
8. Державний архів Харківської області (Держархів Харк. обл.), ф. 52, оп. 1, спр. 283, 31 арк. – О лицах, коим разрешено проживать в Харькове губернатором.
9. Держархів Харк. обл., ф. 52, оп. 2, спр. 4, 469 арк. – Указы и распоряжения Харьковского губернатора.
10. Высочайше утвержденное положение о видах на жительство : закон Российской империи от 03.06.1894 № 10709 // Полное собрание законов Российской империи. – Собр. 3-е. – Т. XIV. – СПб. : Гос. тип., 1898. – 1527 с.
11. Держархів Харк. обл., ф. 52, оп. 1, спр. 182, 826 арк. – О праве жительства евреев.

Надійшла до редколегії 17.12.2013

СТАЦАК А. Ю. ОГРАНИЧЕНИЕ ПРАВ ПОДДАННЫХ РОССИЙСКОЙ ИМПЕРИИ В СФЕРЕ МИГРАЦИИ НА ПРОТЯЖЕНИИ XIX – НАЧАЛА XX ВВ. (НА ПРИМЕРЕ ЕВРЕЙСКОЙ НАЦИИ)

В результате проведенного анализа нормативно-правовых актов, принятых на протяжении XIX – начала XX вв. с целью урегулирования правового статуса еврейского населения Российской империи, и специальной литературы, посвященной указанным вопросам, выделены и рассмотрены права еврейского народа в сфере миграции – право на свободный выбор места проживания и свободу передвижения. Установлен ограничительный характер правового регулирования в данной сфере и сформулированы выводы относительно влияния ограничения миграционных прав еврейского населения на правовой статус данной нации в Российской империи на протяжении XIX – начала XX вв.

Ключевые слова: миграционная политика, свобода передвижения, вид на жительство, черта оседлости.

STASHCHAK A. Y. LIMITATION OF THE RUSSIAN EMPIRE NATIONALS' RIGHTS IN THE SPHERE OF MIGRATION IN THE PERIOD OF THE XIX – BEGINNING OF THE XX CENTURIES (BY THE EXAMPLE OF THE JEWISH NATION)

In the result of legal acts' analysis, which were adopted with the aim to regulate the Jewish nation legal status in the Russian Empire in the period of the XIX – the beginning of the XX centuries, and the analysis of scientific literature, the rights of the Jewish population in the sphere of migration (in particular – the right to freedom of movement and freedom to choose the place of residence) are defined and studied. The restrictive character of legal regulation in the mentioned

sphere is established, the conclusions about the impact of the migration rights' limitations for the Jewish population on the legal status of the defined nation in the Russian Empire in the period of the XIX – the beginning of the XX centuries are formulated.

Object of the study is the rights of Jews for free movement and free choice of residence in the Russian Empire in the XIX – beginning of the XX centuries. Subject of the study is the limitation of the Russian Empire nationals' rights in the sphere of migration in the period of the XIX – beginning of the XX centuries (by the example of the Jewish nation). Purpose of the study is to analyze the limitation of the Russian Empire nationals' rights in the sphere of migration in the period of the XIX – beginning of the XX centuries. Research methods are comparative and legalistically logical. The relevance of the study is determined by the necessity of further scientific research of the Russian Empire nationals' rights and freedoms in the sphere of migration during the 2nd half of the XIX – the beginning of the XX century. Research results: an analysis of the fundamentals of the Russian Empire legal acts in the sphere of Jewish population migration in the period of the XIX – beginning of the XX centuries. Range of application: legal history. Practical value of the work is that some provisions of the article may be used in writing monographs or educational and methodical manuals. Conclusions are that the analysis proves that the limitation of the Russian Empire national's rights in the sphere of migration in the period of the XIX – beginning of the XX centuries. (in particular Jewish population) was one of the main traits, which characterized legal status of the Jewish nation in Russia. The migration policy by the way of the limitation of the right to freedom of movement and freedom to choose the place of residence was the part of general Russian policy towards the Jewish population and was aimed to oppress and restrict the legal status of mentioned population category, discriminate them on the basis of nationality and faith.

Keywords: migration policy, freedom of movement, passport, line of Jew residence.

УДК 342.924

Б. Р. СТЕЦЮК,

кандидат юридичних наук, доцент,
директор Кіровоградського інституту імені Святого Миколая
Міжрегіональної академії управління персоналом

ПРИНЦИПИ ТА СТАДІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОЦЕСУ ЗГІДНО З АДМІНІСТРАТИВНИМ КОДЕКСОМ УСРР 1927 Р.

Досліджено основні принципи, стадії адміністративного процесу відповідно до Адміністративного кодексу УСРР 1927 р., розкрито його зміст та унікальність.

Ключові слова: адміністративний процес, несудовий порядок, революційна законність, адміністративне стягнення, охорона порядку і безпеки.

Історія становлення радянського права в Україні, незважаючи на її очевидну амбівалентність, має цікаву й оригінальну сторінку, пов'язану з прийняттям та початками функціонування першого в СРСР Адміністративного кодексу, прийнятого саме в УСРР. Ця проблема актуальна ще й тому, що вона є малодослідженою, – в сучасній Україні ніхто, окрім І. С. Грищенка, цією проблемою не займався. Тому автор поставив собі за мету дослідити процес прийняття Адміністративного кодексу (далі – АК) УСРР, дослідити принципи та стадії адміністративного процесу, які ним передбачалися, та визначити його переваги та недоліки.

Становлення адміністративно-командної системи в радянській Україні викликало величезну кількість несистематизованих нормативних актів у галузі адміністративного права, що значно ускладнювало роботу вищих і місцевих

органів влади і управління. Спроби кодифікувати адміністративно-правові норми здійснювалися в СРСР неодноразово. Така робота в СРСР в 20-х роках почалася в Росії і в Україні за активної підтримки учених-державознавців і адміністративістів (О. І. Єлістратова, О. Ф. Євтіхієва, С. М. Гурвича, А. Н. Колеснікова та ін.).

За задумом замовників (влади) кодекс повинен був охоплювати правовий матеріал, що визначає діяльність Рад і виконкомів, органів, що «здійснюють охорону існуючого суспільного устрою за допомогою запобіжних і частково репресивних заходів, що приймаються в несудовому (адміністративному) порядку» [1, с. 41]. Проте, як визнавали вчені-юристи, розробити такий універсальний АК було надзвичайно важко. Хаотичність і багатопрофільність адміністративного права, відсутність ясно розуміння його системи змусили розробників